

DIFERENȚIEREA RĂSPUNDERII PENALE A MINORILOR

Mariana GRAMA

Catedra Drept Penal și Criminologie

The obstacles in the way of counteracting minor delinquency are always in the sight of penal law science. The judicial experiences certify important unfavorable inclinations in the progression of this phenomenon. Regrettable, crisis times and the all-around changes in the social life give us no reason to think that minor delinquency would soon disappear, results which oblige science, the legislator and the judicial experience to react decisively in counterpoising it. As one of the weighty department of this field we recommend to reevaluate the penal-judicial procedures taken against the minor offenders.

Problemele contracarării criminalității minorilor se găsesc permanent în centrul atenției științei dreptului penal. Practica judiciară atestă tendințe nefavorabile în evoluția acestui fenomen. Cu părere de rău, momentele de criză și modificările practic permanente în viața socială dau temei pentru a prognoza păstrarea fenomenului criminalității minorilor pe viitor pe parcursul unui îndelungat timp, fapt ce obligă știința, legiuitorul și practica judiciară să găsească căi de eficientizare a contracarării criminalității juvenile. În calitate de una dintre direcțiile de bază ale acestei activități trebuie examinată perfecționarea măsurilor penal-juridice aplicabile minorilor infractori.

Legislația penală a Republicii Moldova conține un șir de norme care elucidează particularitățile răspunderii penale și ale pedepsei aplicate minorilor. Practica aplicării lor mărturisește însă despre anumite dificultăți în clarificarea conținutului lor în cazul determinării volumului represiunii penal-juridice atribuite la diferite categorii de minori și cere soluționarea întrebării despre liberarea lor de răspundere penală și pedeapsă.

În legătură cu acest fapt, în lupta cu delincvența juvenilă o mare importanță are și diferențierea răspunderii penale și a pedepsei aplicate minorilor.

Importanța diferențierii reiese din specificul laturii subiective a faptelor infraționale comise de minori în comparație cu faptele analogice comise de adulți, întrucât minorii nu conștientizează și nici nu pot conștientiza pericolul social al acestora în acea măsură, cum o fac adulții. Diferențele date pot fi explicate prin nivelul socializării personalității minorului – rolul său social, experiența de viață.

Într-un șir de cazuri anume acest specific poate întemeia pericolul social caracteristic grupului dat de fapte.

Diferențierea multilaterală și consecutivă a faptelor infraționale comise de minori, a răspunderii penale a acestora, a pedepselor și a măsurilor de constrângere cu caracter educativ permite individualizarea corectă a răspunderii lor.

Datorită stării speciale în care se află, minorului i se acordă o atenție deosebită în ceea ce privește stabilirea unui statut juridic aplicabil acestuia. Deoarece dezvoltarea bio-psiho-fizică nu-i permite să-și reprezinte pe deplin caracterul celor comise, legiuitorul a instituit un statut juridic deosebit de cel al majorului, oferindu-i garanții suplimentare de protecție.

În dreptul penal, starea de minorat are influențe asupra răspunderii penale, art.21 CP RM stabilind limitele răspunderii penale: sînt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, la momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani; cei care au vârsta între 14 și 16 ani sunt pasibili de răspundere penală doar pentru infracțiunile prevăzute în articolele expres expuse în alin.(2) art.21 CP RM. În general, reieșind din prevederile alin.(1) art.20 din Codul civil al Republicii Moldova, minor este considerată persoana fizică care nu a împlinit vârsta de 18 ani, de aceea în dreptul penal minorii se bucură de facilități anume până la această vârstă.

Vorbind despre subiectul dat, apare întrebarea: ce trebuie de înțeles prin sintagma „diferențiere a răspunderii penale a minorilor”? Majoritatea cercetătorilor, vorbind despre diferențierea răspunderii penale ca principiu al politicii penale, consideră că este o idee de bază, fundamentală din sfera luptei cu criminalitatea.

Definind principiul diferențierii răspunderii și pedepsei penale, I.A. Korobeev menționează că acesta presupune „necesitatea elaborării la nivel legislativ și de aplicare a unor măsuri penal-juridice aspre de influență asupra persoanelor ce au comis infracțiuni grave, deosebit de grave și, respectiv, mai blânde – față de persoanele ce au comis infracțiuni cu pericol social redus, întâmplător” [1].

Soluționarea acestei probleme implică necesitatea „luării în calcul la toate nivelurile – și de elaborare, și de aplicare – a caracterului și gradului de pericol social atât al faptei, cât și al făptuitorului” [2], de aceea încă la etapa de elaborare a legii este important de a prevedea o astfel de clasificare a infracțiunilor, care ar permite lucrătorilor practici să se orienteze corect în aplicarea măsurilor de influență penal-juridică față de diferite categorii de infractori (adulți și minori), în funcție de caracterul faptei săvârșite.

Pentru diferențierea răspunderii penale a minorilor în Codul penal sunt incluse diferite mijloace de diferențiere (liberarea de răspundere penală a minorilor (art.54 CP RM), prevederea circumstanței atenuante (art.76 lit.b) CP RM) etc.

Particularitățile răspunderii penale a minorilor la fel ne permit să vorbim despre diferențierea ei: față de minori se aplică anumite pedepse și în anumite limite (de exemplu, nu se aplică detențiunea pe viață, închisoarea se aplică doar până la o anumită limită etc.); se reduc termenele prescripției tragerii la răspundere penală (alin.(7) art.60 CP RM) și ale executării sentinței de condamnare (alin.(2) art.97 CP RM).

Reieșind din prevederile generale, este important a stabili: la ce etapă are loc diferențierea răspunderii penale a minorului?

Inițialmente, diferențierea are loc, în opinia noastră, la etapa când se formează norma prohibitivă și nu la etapa tragerii minorului la răspundere penală pentru fapta săvârșită. Aceasta înseamnă că diferențierea răspunderii penale a minorului se face la etapa când legiuitorul include în normele Părții Generale anumite prevederi din care reiese necesitatea sau obligația de a trage minorul la răspundere penală pentru fapta comisă sau de a-l libera de răspundere penală.

Altă etapă poate fi considerată activitatea organului ce aplică norma de drept referitor la alegerea componenței de infracțiune la care se referă cele comise de minor.

Diferențierea iarăși se manifestă în aprecierea semnelor agravante sau atenuante ale celor comise. La această etapă este deja stabilită componența de infracțiune de bază și apare necesitatea de a grada (a mări sau micșora) pedeapsa-tip ce se conține în sancțiune în funcție de semnele caracteristice componenței incriminate.

Următoarea etapă constă în soluționarea întrebării despre aplicarea categoriei concrete de pedeapsă minorului, ceea ce reprezintă deja individualizarea răspunderii penale a minorului.

Este important a elucida aspectul ce ține de subiectul, care diferențiază răspunderea penală a minorului în legislația penală națională. Aceasta deoarece legiuitorul autohton și legiuitorul ce creează norme de drept internațional public au o atitudine destul de umanistă față de examinarea întrebărilor de drept penal referitor la minori.

Potrivit prevederilor alin.(1) art.14 CP RM, fapta prejudiciabilă săvârșită trebuie să fie „prevăzută de legea penală”. Astfel, până în 1997 în Moldova nu era pedepsit traficul de copii, deși Convenția ONU privind drepturile copilului din 20 noiembrie 1989 a fost ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.408-XII din 12.12.1990 și a intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 25.02.1993. Deci, nu putea fi diferențiată nici răspunderea pentru această faptă.

În 1997, legiuitorul în art.113/1 (Codul penal din 1961), introdus prin Legea nr.1146 din 09.04.1997, a prevăzut vânzarea și traficul de copii, astfel diferențiind răspunderea penală pentru această faptă. Actualmente, Codul penal prevede în art.206 răspunderea penală pentru traficul de copii separat de traficul de ființe umane prevăzut la art.165 CP RM. Astfel, deși Republica Moldova a ratificat și alte convenții internaționale, pasibilitatea de pedeapsă a acestora apare doar odată cu includerea lor în legea penală națională.

La etapa actuală, recomandările organizațiilor internaționale (ONU, Consiliul Europei) se pot referi la politica penal-juridică vizând minorii, legată atât de stabilirea, cât și de diferențierea răspunderii penale. Însă, realmente diferențiază răspunderea penală doar legiuitorul național, împuternicit să stabilească și să diferențieze răspunderea penală.

O urmare logică a procesului de diferențiere este individualizarea răspunderii penale. Compararea acestor procese permite de a stabili mai clar trăsăturile elementare ale conținutului diferențierii, structura sa, fapt ce are, indubitabil, importanță pentru formularea conceptului diferențierii răspunderii penale a minorilor.

De aceea, schematic, particularitățile și trăsăturile de bază ale diferențierii răspunderii penale a minorilor pot fi caracterizate în felul următor:

- 1) subiectul ei este legiuitorul;
- 2) esența ei constă în scindarea, divizarea răspunderii penale a minorilor;
- 3) temeiul ei este reprezentat de pericolul social tipic al faptei comise și de personalitatea celui vinovat;

4) mijloacele de diferențiere a răspunderii penale a minorilor formează o structură logică a conținutului diferențierii;

5) procesul de diferențiere este determinat de ordinea de aplicare a mijloacelor ei.

Examinând întrebarea despre diferențierea răspunderii penale a minorilor, este necesar a menționa că procesul de diferențiere a răspunderii penale a început să fie examinat în literatura științifică.

Astfel, I.M. Kovaliov scrie despre „diferențierea legislativă ulterioară a vârstei răspunderii penale” [3].

Diferențierea răspunderii minorilor face parte din sfera diferențierii răspunderii penale. În acest sens, este binevenit exemplul legiuitorului rus, care a prevăzut într-un capitol aparte din Codul penal, și anume: în Capitolul 14 din Partea V „Răspunderea penală a minorilor”, particularitățile răspunderii penale și aplicării pedepselor minorilor. Acest capitol, ce cuprinde 10 articole, conține noțiunea de „minor”, sistemul de pedepse ce pot fi aplicate minorilor, temeiul aplicării lor, condițiile liberării de pedeapsă penală, stingerea antecedentelor penale pentru minori ș.a. În opinia noastră, legiuitorul autohton la fel ar putea să prevadă în Codul penal un capitol în care să includă toate dispozițiile generale referitoare la statutul juridic al minorului în dreptul penal, astfel făcându-se o diferențiere minuțioasă a răspunderii și pedepsei penale a minorilor.

Pentru a avea o imagine cât mai edificatoare, în cele ce urmează vom face referiri concrete la diferențierea răspunderii penale și a pedepsei, în general la tratamentul infractorului minor, potrivit legislației diferitelor state.

În legislația bulgară, tratamentul infractorului minor cuprinde norme cu referire expresă în Codul penal.

Astfel, Codul penal bulgar reglementează, în Capitolul III, răspunderea penală a minorilor, iar Capitolul VI cuprinde prevederi ce vizează pedepsele aplicate minorilor. Potrivit alin.(1) art.32, nu răspund penal minorii care au împlinit vârsta de 14 ani, iar minorii care au împlinit 14, dar nu au încă 18 ani împliniți, răspund penal dacă au fost capabili să înțeleagă importanța faptei și să-și coordoneze acțiunile (alin.(2) art.32).

În cazul minorilor cărora instanța nu le poate reține aceste aspecte (de a fi capabil să înțeleagă importanța faptei și să-și coordoneze acțiunile), dacă se consideră necesar, în funcție de împrejurările comiterii faptei, se poate dispune, prin hotărâre judecătorească, internarea într-o școală de reeducare și muncă, într-un alt loc corespunzător.

În conformitate cu art.60 din Capitolul VI, sancțiunile aplicate minorilor se dispun, înainte de toate, cu scopul de a fi reeducați și pregătiți pentru o muncă socialmente utilă.

Potrivit art.62 CP bulgar, pedepsele care se pot aplica minorilor sunt:

- 1) pedeapsa privativă de libertate;
- 2) mustrarea publică;
- 3) interzicerea de a exercita o anumită profesie sau activitate.

Dacă se aplică o pedeapsă privativă de libertate, pedepsele prevăzute în Partea Specială a Codului penal bulgar se modifică astfel:

- 1) pedeapsa cu închisoare pe viață se înlocuiește cu pedeapsa închisorii de la 3 la 10 ani;
- 2) pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de 10 ani se înlocuiește cu închisoarea de până la 5 ani;
- 3) pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de 5 ani se înlocuiește cu închisoarea de până la 3 ani;
- 4) pedeapsa cu închisoare pe un termen de până la 5 ani inclusiv se înlocuiește cu închisoarea de până la 2 ani, dar nu mai mult decât pedeapsa prevăzută de lege pentru acea infracțiune;
- 5) munca reparatorie și amenda – cu mustrare publică.

Până la majorat, minorii execută pedeapsa cu închisoare într-un centru de reeducare, iar după ce au devenit majori sunt transferați într-o închisoare.

Astfel, legiuitorul bulgar are pretenția de a diferenția la maximum pedeapsa aplicată minorului, indicând instanței de judecată limitele generale în care poate aplica pedeapsa penală infractorilor minori.

Legislația franceză referitoare la infractorul minor are o notă de particularitate, sediul materiei constituindu-l un act normativ distinct și nu Codul penal. Sediul materiei îl constituie Ordonanța din 2 februarie 1945, care este un veritabil Cod al delincvenței juvenile [4], acest act normativ fiind modificat și completat de mai multe ori, ultimele modificări (aduse prin Legile din 4 ianuarie 1993, din 24 august 1993 și din 1 februarie 1994) fiind și cele mai importante.

Vârsta de la care poate fi angajată răspunderea penală este cea de 13 ani, prevăzându-se în Ordonanță că minorul sub 13 ani nu este niciodată considerat ca fiind răspunzător din punct de vedere penal.

Sistemul sancționator pentru infractorul minor este alcătuit din pedepse și măsuri educative, alegerea între una sau cealaltă fiind lăsată la libera apreciere a instanței, care decide în funcție de împrejurările comiterii infracțiunii și de datele persoanele ale minorului (art.2 din Ordonanță).

Din modul de abordare a aplicării sistemului sancționator reiese însă că se dorește ca aplicarea unei pedepse să se facă în cazuri de excepție, pedeapsa fiind aplicată numai în cazurile în care se impune cu necesitate. Ordonanța prevede că o serie de pedepse sunt excluse de a se aplica minorului: munca în interes general pentru unele cazuri sau restrângerea unor drepturi (art.20-4 și 20-5).

După cum a stabilit legiuitorul în Ordonanță, chiar în cazul pedepselor aplicate se face o delimitare în sensul diminuării efectelor acestora: pentru infractorul minor cuantumul pedepsei prevăzut de lege pentru acea infracțiune se reduce la jumătate, iar dacă este vorba de o amendă, cuantumul ei de asemenea se reduce la jumătate, fără însă a putea depăși suma de 5000 franci (art.20-2, 20-3 din Ordonanță).

Pentru minorul între 16 și 18 ani operează aceleași reguli privind aplicarea pedepsei, cu precizarea că există posibilitatea ca judecătorul să înlăture, motivat, beneficiul reducerii pedepsei (art.2 din Ordonanță), în cazul unei situații deosebite acesta putând să suporte aceeași pedepasă ca și majorul.

Măsurile educative sunt aplicate mult mai frecvent decât pedepsele, textul de lege (art.2) având o formulare generală, în ideea de a lăsa judecătorului libertatea de apreciere în stabilirea măsurii care trebuie aplicată.

Minoritatea face obiectul Titlului V din cadrul Partii Generale a Codului penal român din 1968, legiuitorul reglementând limitele răspunderii penale (art.99), consecințele răspunderii penale (art.100), măsurile educative care se pot lua față de minor (art.109-110¹).

Din dispozițiile Codului penal care reglementează minoritatea rezultă că diferențierii răspunderii penale a infractorului minor îi sunt specifice două aspecte: primul îl constituie vârsta de la care minorul poate fi tras la răspundere penală (14-16 ani), iar cel de-al doilea privește regimul de sancționare, diferit de cel al adultului.

Minoritatea, potrivit art.50 din Codul penal român, constituie una dintre cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, neconstituind infracțiune fapta prevăzută de legea penală, săvârșită de un minor care la data comiterii ei nu îndeplinea condițiile legale pentru a răspunde penal.

Față de minorul care răspunde penal se poate lua o măsură educativă ori i se poate aplica o pedepasă. Pedepșa se aplică numai dacă se apreciază că luarea unei măsuri educative nu este suficientă pentru îndreptarea minorului.

Pedepsele ce se pot aplica minorului sunt închisoarea sau amenda prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită. Limitele pedepselor se reduc la jumătate. În urma reducerii, în nici un caz minimul pedepsei nu va depăși 5 ani.

Când legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață, minorului i se aplică pedeapsa cu închisoare de la 5 la 20 ani. Totodată, pedepsele complementare nu se aplică minorului.

Noul Cod penal român, care urmează să intre în vigoare, păstrează minoritatea printre cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, în afară de aceasta oferindu-i în întregime Titlul IV. În noul Cod penal legiuitorul diferențiază răspunderea penală și pedeapsa aplicabile minorului altfel decât în legea penală precedentă. Legiuitorul modifică limitele pedepsei cu închisoarea, include condițiile aplicării unor modalități de liberare de pedeapsă penală pentru minori (art.124, 125, 127).

Potrivit prevederilor art.123 din acest Cod, pedepsele care se pot aplica minorului sunt următoarele:

a) închisoarea strictă de la 5 la 15 ani, când legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață;

b) închisoarea strictă de la 3 la 12 ani, când legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii severe;

c) închisoarea strictă între limitele reduse la jumătate ale pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită, când legea prevede pentru aceasta pedeapsa închisorii stricte, fără ca minimul închisorii stricte aplicabile minorului să depășească 3 ani;

d) închisoarea între limitele reduse la jumătate ale pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită, când legea prevede pentru aceasta pedeapsa închisorii;

e) amenda sub forma zilelor-amendă între 5 și 180 de zile, fiecare zi fiind socotită între 50000 lei și 500000 lei;

f) munca în folosul comunității, între 50 și 250 de ore.

În așa mod, legiuitorul a limitat posibilitatea aprecierii judecătorești a răspunderii penale a minorilor.

Legiuitorul nostru, dacă vorbim la concret, a diferențiat răspunderea penală a minorilor și pedeapsa într-un șir de articole (art.21, 34, 54, 60, 70, 91, 93, 97 ș.a. CP RM). Măsurile de constrângere cu caracter educativ (art.104 CP RM) nu intră în sfera diferențierii răspunderii penale a minorilor, deoarece ele se realizează în afara limitelor răspunderii penale și nu poartă un caracter penal-represiv.

Tratamentul delicventului minor în Republica Moldova se întreprinde ținându-se cont de un șir de acte internaționale care au fost ratificate de țara noastră. În acest context pot fi enumerate:

- 1) Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989 (în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993);
- 2) Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delicvenței juvenile – principiile de la Riyadh din 14 decembrie 1990;
- 3) Ansamblul de Reguli Minime ale ONU cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) din 29 noiembrie 1985;
- 4) Normele ONU pentru protecția minorilor privați de libertate din 14 decembrie 1990;
- 5) Declarația drepturilor copilului din 20 noiembrie 1959 ș.a.

În afară de acestea, avem și acte normative naționale care conțin prevederi referitoare la delicvenții minori și de care, evident, se ține cont în procesul individualizării răspunderii și pedepsei penale. Aici se pot atribui:

- 1) Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului, nr.338-XIII din 15.12.1994;
- 2) Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea măsurilor speciale pentru combaterea și profilaxia criminalității în rândurile minorilor, nr.566 din 15.05.2003.

Potrivit pct.11 din Normele ONU pentru protecția minorilor privați de libertate din 14 decembrie 1990, „minorul reprezintă orice persoană care nu a împlinit 18 ani. Limita de vârstă sub care nu este permisă privarea de libertate a unui copil trebuie stabilită prin lege”.

Ansamblul de reguli minime ale ONU cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) stabilește în pct.51 obiectivele justiției pentru minori. Două cele mai importante obiective sunt:

- 1) asigurarea bunăstării minorului;
- 2) principiul proporționalității.

Dacă primul obiectiv este unul caracteristic, în principiu, procedurii penale, atunci cel de-al doilea se folosește la moderarea sancțiunilor punitive, în general, raportându-se la gravitatea delictului.

Conform art.37 lit.a) din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, „statele părți vor garanta că nici un copil nu va fi supus la tortură, la pedepse crude, inumane sau degradante. Pentru infracțiunile comise de persoane sub vârsta de 18 ani nu vor fi pronunțate nici pedeapsa capitală, nici închisoarea pe viață fără posibilitatea de eliberare”.

O altă prevedere, pe care nu putem să o oțim, se conține în pct.191 din Regulile de la Beijing, care declară că plasarea unui minor într-o instituție este întotdeauna o măsură de ultimă instanță, iar durata ei trebuie să fie cât mai scurtă cu putință.

Punctul 28 al acelorași Reguli notifică următoarele: „Autoritatea corespunzătoare va face recurs la eliberarea condiționată cât mai repede cu putință.

Minorii aflați în regim de eliberare condiționată vor fi asistați și urmăriți de o autoritate corespunzătoare și vor primi sprijin total al comunității”.

Aceasta înseamnă că, în măsura în care circumstanțele permit, se va da prioritate eliberării condiționate în loc de a-l lăsa pe tânărul delicvent să-și ispășească întreaga pedeapsă. Dacă se demonstrează că au perspective serioase de reintegrare, chiar și delicvenții care par a fi periculoși în momentul plasării lor în instituție pot fi eliberați condiționat, atunci când se prezintă această posibilitate.

Cele expuse mai sus sunt doar unele dintre prevederile internaționale referitoare la statutul juridic al minorului, inclusiv în dreptul penal. Unele dintre ele au fost preluate și de Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului din 15.12.1994, dar și de Codul penal din 2002.

Astfel, în actualul Cod penal legiuitorul a diferențiat răspunderea penală și pedeapsa penală a minorilor, creându-le un statut juridic special.

Prin stabilirea în art.21 CP RM a vârstei răspunderii penale de 16 sau, respectiv, 14 ani (alin.(2) art.21 CP RM), legiuitorul a mai instituit un șir de norme ce se referă la minorii cu vârsta de până la 18 ani.

Statutul juridic al minorului în legea penală a Republicii Moldova este evident mai favorabil decât al celor adulți. Afirmarea poate fi confirmată de următoarele:

- 1) prevederile din alin.(5) lit.a) art.34 stipulează că „la stabilirea stării de recidivă nu se ține cont de antecedentele penale pentru infracțiunile săvârșite în timpul minoratului”;
- 2) art.54 „Liberarea de răspundere penală a minorilor” declară că „persoana în vârstă de până la 18 ani care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere

penală în conformitate cu prevederile procedurii penale, dacă s-a constatat că corectarea ei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale”;

3) alin.(7) art.60 „Prescripția tragerii la răspundere penală” prevede că „termenele prescripției de tragere la răspundere penală se reduc pe jumătate pentru persoanele care la data săvârșirii infracțiunii erau minori”;

4) în conformitate cu prevederile alin.(3) art.70, „la stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate”;

alin.(4) art.70 prevede următoarele: „La stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracțiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăși pentru minori – 12 ani și 6 luni, iar în caz de cumul de sentințe – 15 ani”;

5) minorilor nu li se poate aplica detențiunea pe viață (alin.(3) art.71); persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani nu li se poate aplica munca neremunerată în folosul comunității (alin.(4) art.67);

6) persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani execută pedeapsa cu închisoare în penitenciare pentru minori, ținându-se cont de personalitatea condamnatului, antecedentele penale și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite (alin.(5) art.72);

7) „săvârșirea infracțiunii de către un minor” este enumerată printre circumstanțele atenuante (lit.b) art.76);

8) „Minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională” care se poate lua în calcul la aplicarea unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de lege (alin.(1) art.79);

9) în cazul unui concurs de infracțiuni pedeapsa definitivă pentru minori nu poate fi mai mare de 12 ani și 6 luni (alin.(1) art.84); în cazul unui cumul de sentințe – 15 ani (alin.(1) art.85);

10) condițiile aplicării liberării condiționate de pedeapsă a minorilor sunt expuse în alin.(4) și (6) art.91;

11) art.93 prevede dispoziții referitoare la liberarea de pedeapsă a minorilor și declară următoarele: „Minorii condamnați pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave pot fi eliberați de pedeapsă de către instanța de judecată dacă se va constata că scopurile pedepsei pot fi atinse prin internarea lor într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare, precum și prin aplicarea altor măsuri de constrângere cu caracter educativ, prevăzute la art.104.

Internarea minorilor într-o instituție curativă și de reeducare se stabilește de către instanța de judecată pe un termen de până la atingerea majoratului. Prelungirea termenului de aflare a persoanei în aceste instituții după atingerea vârstei de 18 ani este permisă numai până la absolvirea unei școli de cultură generală sau de meserii”;

12) art.104 stabilește condițiile aplicării măsurilor de constrângere cu caracter educativ.

Deci, acest cadru legal expus în legea penală a Republicii Moldova caracterizează statutul juridic al delicventului minor, ale cărui răspundere și pedeapsă penală sunt diferențiate de legiuitor potrivit actelor internaționale la care țara noastră este parte. Deși ne repetăm, considerăm că ar fi binevenită sistematizarea acestui material legislativ într-un capitol aparte în Codul penal, după exemplul altor state (România, Rusia ș.a.). În plus, compartimentul dat poate fi completat și cu alte norme care ar prevedea:

- 1) noțiunea de minor acceptată;
- 2) sistemul de pedepse aplicabil minorilor și condițiile aplicării lor;
- 3) criteriile de individualizare a pedepselor aplicabile minorilor;
- 4) referiri la stingerea antecedentelor penale pentru infracțiunile comise de minori.

Referințe:

1. Энциклопедия уголовного права. Т.11. Уголовная ответственность несовершеннолетних. – Издание проф. Малинина. - Санкт-Петербург, 2008, с.71.
2. Ibidem.
3. Советское уголовное право / Под ред. Ковалёва М.И.- Свердловск, 1981, с.87.
4. Crișu A. Tratatamentul infractorului minor în materie penală. Aspecte de drept comparat - București: C.H. Beck, 2006, p.181.

Prezentat la 23.06.2009